

J E L E N K Ö R.

98 szám.

Pest szombat december 7dikén.

1833.

Foglalat: Magyar és Erdélyország (3ik üzenet a' sürgető fölrás miatt; Kinevezések; Szeged sz. kir. város új tiszt-hatósága; Concursus; egy pár ajánlás az ország-központi m. játékszínre; hg. Eszterházy Miklós†; Kir. kam. tud.). Anglia (Timesnak egy madriti levele, és felelete egy másikra. San a' menekvők iránt 's a' t.) Franciaország (Lafitte háza csakugyan eladatik; kezdő iskolák ügye). Spanyolország (El-Pastor nov. 17iki ütközete; bilbaói carlista új hírlap 's egyebek). Schweiz (a' főhely újabb körlevele). Portugália (alcaceri ütközet leírása). Elegg és újabb hírek. Gabonaár. Pénzkelet.

MAGYAR és ERDÉLYORSZÁG.

Pozsony. A' közelebbi napokban tartott kerületi üléseken kívül, mellyekben RRink felfogott törvényosztály munkálatbeli vizsgálataikat folytatgaták, dec. 2ikán mint orsz. ülésben ismét a' sürgető fölrás ügye kerületben rendre, arra nézve köz felkiáltással egy újabb üzenet javaslata fogadtatott el 's a' kalocsai káptalani küldött szónoksága mellett a' fő RRhoz utasított. Ezek hasonló egyezéssel szinte előbbi véleményüket pártolni 's a' tek. RRnek vissza üzeni határozák: „hogy midőn ők (a' fő RR.) a' fölrás belső tartalmában ön meggyőződésük ellenére, sőt a' nélkül, hogy annak alkalmas vagy szükséges létét állathatták volna, csupán időnyereség miatt megegyeztek, a' kölcsönös bizodalomnak adák jeleit 's így annál méltányabbul kívánhattak némelly szerkezetbeli változtatásokat, minthogy azok se törvényszavai, se sinórmértéke; felszólítják tehát ismét a' tek. RR. azon módosítások elfogadására.“ Ez értelemben a' nádori ítélőmester még az ülés folyamában föltevén a' választ, ez azonnal a' nagymélt. fejevári püspök ur vezérlete alatt a' RR. táblájához ált is vitetett, mire az ülés mind két helyen eloszlott.

Apostoli Felségünk oct. 23iki legfőbb rendelkezésénél fogva Losteiner János Küüllő vmegyében keblező szökefalvai plebánust; továbbá Fogarassy Mihályt előbb az erdélyi nemzeti iskolák főfelügyelőjét, most pedig csász. kir. udv. káplánt; valamint Boros Imre gyergyó sz. miklósi plebánust (a' csiki székből) a' károlyvári székesegyház tisztéletbeli kánonokivá méltóztatott kegyelmesen kinevezni; nov. 26iki legmagasb határozata szerint pedig Dercsényi János cs. kir. egyetemi udv. kamarai titoknoknak a'

florenzi Georgofili nevű földmívelő-kedvelő gazdasági (oeconomico-agraria) társaság által küldött levelező-tagi oklevél elfogadhatóságát megengedni.

Szeged dec. 2ikán: Nov. 28, 29, 30ik napjain, és ma tartatott sz. kir. városunknál a' tisztujítás, Babarczy Imre kir. tanácsos, és Csongrád megyei alispán ur min. kir. biztos előfűlte alatt. Az egész ünnepét lyes tett városunk nagyobb teremében, díszes csenddel ment végbe, melly alatt tartatott lelkes magyar beszédekből kitündöklött a' koronás Fejedelmünk iránt hódolva buzgó köztisztelet, a' szeretve tisztelt kir. biztos urhoz viseltető valódi szerénységű bizodalom; választó közönségünk jó rendű szabadsággal páros titkos szavazása pedig megvalósítá ama' jeles érzelmét, melly igazán viseli szívében a' köz boldogítás szent célját. Főbiránk Kiss József, több n. m. táblabíró, nevezetes szótöbbséggel hagyatott meg, érdemlett tisztében; polgármesterré lön: Petrovics János; főkapitánnyá: Müller Ferencz; tanácsbeliekül megmaradtak: Hódny Imre, Pálffy János, Szluha Ferencz, Gerencsér János 's Kolb József; most választattak: Lengyel Pál (előbb főjegyző), Tary Pál (előbb ügyvéd), Rózsa Imre (előbb ügyvéd, azután iktató) 's Vöber György (ügyvéd, később aljegyző), főjegyzővé kineveztetett: Petrovics István; tisztéletbeli főjegyzői czímmel első aljegyzővé: Aigner Imre, másoddá: Miskolczy István; tisztéletbeli aljegyzőkké pedig: Gerencsér Aloiz és Göcz János nevezettek ki; tiszt. főügyvéd lett: Szilber Antal, al: Aigner Ferdinánd; tisztéletbeli alügyészek: Farkas János, Veszelinovics Balázs 's Vankó János; alkaptány: Kotolár Miklós, kapitányi segéd: Kolb Ádám; árvák atyja: Radoszlav Balázs, ellenőr: Rózsa József; benyujtvá-

nyi iktató: Virág József; pertárnok: Radicsics János; hidbiztos: Georgievics Sándor. A' többi tisztviselő előbbi hivatalában megerősített; népszónokul Béró János ezüztali szavazás által is megmaradt; választott községi új tagokká 18 választatott, kik között vagynak: b. Gerliczy Vincze, Horgosi Kárász Benjamin Csongrád megyei főszolgabíró, Szabó László, Bánhidy József, Korda János, és Tóth János megyei táblabírák, 's Fadgyas Pál ügyvéd.

A' kassai kir. Akademiában a' természeti törvény oktatószéke, mellyel esztendei fizetésül 500 pengő fr. jár, megürülvén: arra ezennel, f. eszt. nov. 20ikáról 32,850 szám alatt költ fensőbb rendelésnél fogva concursus hirdettetik, a' jövő 1834. martziusa 6ikán tartatandó.

Annak idejében, mint megigértük 's mint tek. Pest megye KK. és RRei eleve elhatározzák, közölni fogjuk azon hazafi adományokat, mellyek budai nemzeti játékszinünknek, a' megye pártfogása alatt, legalább ideigleni megállapítására tétetendnek; mindazáltal addiglan is a' már valóban igen szép ajánlatok közül szívesen fölhozunk előre is egy párt, nem lármást ugyan magában, de váratlansága miatt annál meglepőbbet 's nemesebbét. Szóljanak magok a' levelek, mellynek egyike illy végett a' tek. megye részéről ki-nevezett játékszini egyik igazgató t. Döbrentei Gábor urhoz intéztetett nov. 30ikán „Tek. ur! Mintegy komoly éj alul földerülvén Hazánk reményt sugárló csillaga, öröm 's háladó könnyekkel szemléljük sok, örök emléket érdemlő hazánkfijainak, valamint a' tudományok minden egyéb ágainak, de kivált édes honi nyelvünk mívelésében tett végtelen fáradozásait; feszül keblünk 's megtelik lelket frisitő örömhobokkal, midőn vizsgálván mellyik hazafi nyerné el iparjaival a' feltüzött pálmát, bennök őseink erkölcsit csaknem nagyobb mértékben ragyogni szemléljük; — ezek lelkes áldozati olly valami magyarázhatlan érzetet gyulasztának keblünkben, melly Hazánk iránt szívében égő indulatunk kinyilatkoztatására óriási erővel sürgetni nem szünik. Legédesb remény kecséget, hogy csekély hazafi törekedésünket minden magyar honfi úgy nézendő, mint Hazánk iránt lángoló szeretetünk zálogát.

Hazánkfijainak magyar lelkeségébe vetett bizodalombul bátorkodunk t. Uraságodnak, több nemes tett által Hazánk jeles férjfiának, tehetségünk szerint összeszerzett 's a' nemzeti színészet elősegítésére szánt huszonöt v. frtot általküldeni. Ezzel 'sat. vagyunk a' váczlyceumban másodévben bölcselkedést hallgatók: Benke Miska, Bierbrauer János, Daniss Károly, Fábri László, Fazekas Antal, Keller Béla, Kiss Mihály, László Miklós, Lukács Lajos, Nagy József, Poroszkay Ignác, Semetke Lajos, Sóoky Taddé, Schiesl Antal, Tallian Lajos és Tarczaly Sándor — A' másik levél még nov. 6ikáról költ 's mint a' pártfogó ns. Megyének alispánjához tek. Földváry Gábor urhoz intézett a' nov. 16ki közgyűlésben föl is olvastatott, eképen: „Tek. Alispán ur! Áldozatot hozva a' Haza oltárára akkor, midőn bármikép veszélyeztetik, kötelességén túl semmit sem tett a' polgár, önmagát mentvén egy uttal a' veszélytől. A' jó 's hasznos polgár tul megyen kötelességén 's áldozik a' végre is, hogy mívelést, nemzetiséget, fölvilágosodást mozditson elő, áldozik mindenre, mi Hazáját boldogítja. Miféle intézet lehetne ezek elérésire czélirányosabb mint játékszin? melly által nyelvünk csinosbul, nemzetiségünk emelkedik, honszeretetünk éled, a' bűn megutálatik, a' rény elleuben megkedveltetik, szóval hogy Shakspearenek szép szavaival éljek, a' játékszin tükör, mellyben kiki látja hogy ő millyen 's millyennek kellene még lennie. 'S ez intézetet a' tek. Megye kegyes pártfogásába vevén, fölsegítésére áldozatokat tevén, úgy vélem csak úgy lehetek annak jó polgár nevezetére érdemes, ha nemes czélját, mennyire telik, egyes tehetségemmel is segéllendem. Ha uradalmakkal birnék, nem késném százezreket ajánlani, de vagyonomra nézve szegény, élelmem kereset-módjára kezdő ügyvéd vagyok, emellett nős és gyermekes polgár: erömön felül teszek ajánlást, midőn a' tek. Megye bölcs gondviselése alatt levő 's a' fővárosunk keblében felállítandó nemzeti játékszin pénzalapja gyarapítására száz frtot ide rekesztve felajánlok aképen, hogy ennek kamatja addig is, míg a' már meglevő tőke-adózások által annyira növekedhetnék, hogy színház építhetessék, a' tek. Megye oltalma alatt levő, Pesten vagy

Budán
segéll
győző
a' tek
nyiség
tisztá
tétete
Külk
gyén

b. t.
m. k
Sopr
a' m.
(Ola
gyen
régil
téne

bach
mes
hoff
fára
nác
máz
ged
len
30a
vez
bán
tés
ele
lya

zö
ras
v.
te
mi
ki
to
rü
M
ho
bö
ka
da
e
v
g

Budán létező színész társaság néminemű fölségellésére szolgáljon. Megvagyok a' felől győződve, hogy mind tek. Alispán ur, mind a' tek. Megye ajánlásom becsét nem mennyiségétől mérندی, hanem attól, milyen tiszta volt a' szándék és buzgóság, mellyel tétetett. Egyébiránt 'sat. alázatos szolgálja Külkey Henrik ügyvéd 's tek. Torna megyének táblabirája."

Herczeg Eszterházy Miklós cs. †, v. b. t. tanácsnok, arany-gyapjas és sz. István m. kir. rend nagykeresztese, hadi tárnok, Soprony megye örökös és val. főispánja, 's a' m. kir. testőr-sereg kapitánya, Comoban (Olaszországban Milanohoz közel), hova elgyengült egészsége helyreállítása miatt nem régiben költözött, mult hónap 25ikén, életének 68ik évében meghalálozott. M. K.

A' nagymélt. m. kir. udv. Kamara Albach Filep Bártfán ellenörködött sómázsa-mestert Hatvanra sőtisztségi ellenörre; Pernhoffer Ferencz mohácsi sómázsa-mestert Bártfára mázsamesteri ellenörre; Mayerhoffer Ignác győri sőtisztségi irnokot Verebélyre mázsamesteri ellenörre; Finsterberg Ferencz gederóczi 30adost Nagy-Kanizsára 30di ellenörre; végre Szlavicek Miklós varasdi 30adi tisztirnokot Gederóczra 30adossá nevezé ki. — A' selmeczi alsó magyarországi bányakerületi széknél egy, 250 eszt. fizetéssel járó, irnoki hivatal megürült, az arra eleve készült tagok 4 hét lefolyása alatt folyamodhatnak. (Kir. kam. tud.)

A N G L I A.

A' Times hirlap következő levelet közöl Madritból nov. Sikáról: A' némelly várasokban ujdön szerkesztett polgárkatonaság v. fegyveres polgárság Zea urnak épen nem tetszik, de nem igen tehet valamit ellenök, mivel e' rendszabást a' főkapitányok tevék, kik a' tartományukbeli csendért felelni tartoznak, 's annak fentartatására e' jelen körülményekben sikeresb módot nem láttak. Már pedig a' jelen időpont épen nem olyan, hogy azokkal, kik illyesmit szándéklanak, bővebb vitatásokba ereszkedni, vagy azok, kik a' rendszabást már megtevék, számadásra vonni lehessen. A' végrehajtó hatalom egyéb tagjai e' rendszabást olly annyira kedvelik, hogy Madritban is szeretnének polgárkatonaságot állíttatni, de a' ministerek

többyire még is félnek fegyvert adni a' polgárok kezébe, mivel ezek azt hihetőleg legelőbb is a' ministerium legutáltabb tagjai ellen fordítani 's majd az egészet fel fognák forgatni. Azonban igen hihető még is, hogy valamiféle polgárseregnek szerkeztetése Madritban is szükséges leend, mivel az őrizet a' támadók ellen munkálkodó seregekhez küldött erősödések által fölötte meggyengült, a' fővárost pedig elegendő fegyveres nép védelme nélkül hagyni nem lehet. Tudja Kegyed, hogy az itteni hirlapoknak némi vitasszabadság vala engedve, 's ök siettek is ezen engedvényt használni, de folyvást a' censura ellenörködése alatt 's így mérséklettel. Névszerint a' Revista Espagnola, a' kereskedőbulletin 's a' Correo (spanyol kurir) egy idő óta olly cikkelyekkel léptek föl, mellyek noha a' boldogult király 's a' jelen kormány iránt a' legnagyobb magasztalásokkal valának elhintve, még is némelly urak előtt igen is liberalisoknak 's önállónak tetszének. Az Estrella, melly Zea urnak félhivatalos organuma, czáfolatokba ereszkedett ezen cikkelyek ellen 's ezen szabad vitatkozás néhány napiglan azon áltatásba v. csalatásba hozott minket, mintha a' sajtószabadság szép idejét élnök. Ez által neki bátorodván a' Correo, egy cikkelyt akart számaiba iktatni, melly igen érthető czélzatokat 's csipdezéseket foglalt magában Zea és társai ellen. El lehet képzelni, hogy a' censor ollója szorgalmasan járt ezen czélzatok 's csipkedések körül; azonban, ugy látszik, a' mi megmaradt is, bors volt Zeának 's némelly ministertársinak orruk alá, kik is külön tanácsot tartván a' dolog felől, elvégezek, hogy e' hirlap ama' sértegetések miatt 's mind a' mellett, hogy imprimatur-ral jöve fényre, nyomassék el. E' visszaélés a' legroszabb behatást okozá Madritban. Azok, kik eddig az egymást olly sürün követett reform-végzéseek által el valának áltatva 's constitutio utáni vágyokat elnyomák, most látni kezdettek, látni 's tökéletesen hinni, hogy mind addig, mig a' kormány garantiákat nem ad, semmi ígértben bízni, semmi just bátorságban tartani nem lehet. De azt is áltatva egy úttal kiki, hogy Zea ur ugyan illyes garantiákat vagy biztosítékokat adni soha sem fog; mihez

képest a' neheztelés ezen minister ellen nem csak ujra föléledt, hanem még dühösebb 's közösebb lett mint valaha. — Cruz, kinek elbocsáttatását reménylém, még folyvást minister, mit ő egyedül Zea pártfogásának köszön, legalább a' publicum annak tulajdonít. A' liberalisok azon reménnyel kecsegtetik magokat, hogy mind a' kettő egyszerre fog majd megbukni; részemről azt hiszem, hogy ha e' szegény liberalisokat valamely külső diplomatai befolyás nem fogja segíteni, még sokáig kell magokat illyes reményekkel áztatniok. Tegnap ide egy orosz kurir érkezett Bayonneon keresztül. A' carlisták őt nemcsak szabadon bocsáták és semmijét el nem vevék, hanem a' legnagyobb barátsággal, szivességgel bántak vele 's utját a' miben csak lehet, könnyebbíték.

Mi fel vagyunk hatalmazva kinyilatkoztatni, úgy mond a' Sun, hogy azon jeles spanyol menekvők közül, kik a' regenskirályné minapi feledésvégzetében meg vannak nevezve 's jelenleg Angliában tartózkodnak, csupán hárman szándékoznak a' kegyelmet elfogadni 's most mingyárt hazájokba visszatérni. De ebből még nem következik az, hogy a' többi ott megnevezett hazafi u. m. a' két Valdez, Arguelles 's mások egykedvűleg tekintik a' hazájokban dulakodó harczot. Hanem ők nem akarják megjelenésökkel mintegy jóvá hagyni 's megerősíteni Zea ministeriumát, 's meg akarják a' királynét győzni annak lehetlensége felől, hogy ő a' constitutionalisok segedelme nélkül, mellyet csak nyilt 's őszinte egyesülés által nyerhet meg, a' carlosistákon erőt vehessen. — E' bajnok hazafiak sokkal jobban ismerik a' constitutionalis párt erejét Spanyolországban, hogysen a' carlosistáknak minden eddigi, pillanati diadalmok mellett a' harcz végkimeneteléről legkevesbé is kétkednének. — A' Times, egyik levelezőjének, ki a' feletti csodálkozását fejezé ki, hogy a' madriti hivatalos ujság még sem közöl decretumot dona Mariának a' spanyol kormány által lett vagy csak követelt megismertetéséről, ezt feleli: Egy illyes decretumra az érdeklött megismerés kinyilatkoztatásaul nem volt semmi szükség. Az egyetlen formáság, melly e' részben megkivautatik, csak az, hogy a' spanyol kor-

mány diplomatai közösülését dona Maria udvarával, vagy, a' mi mindegy, az ő nevében ható regenscsászári kormányral megújítsa. vagy megkezdje; mit ha eddig a' spanyol udvar még meg nem tett, bizonyosan készül megtenni. Addig is a' don Miguelnél meghatalmazva volt spanyol követ visszahívatott, a' diplomatai közösülés ezzel (Miguellal) már megszűnt, 's nem sokára vagy Cordoba ur vagy más valaki kétségtelenül el fog Lissabonba, mint követ, indíttatni. Azalatt is don Pedro a' spanyol királynénak jó szándékát azzal hálálta meg, hogy don Carlos minden vagyonának, mellyet az Portugáliában bir, elkoboztatását rendelte meg, mint ez egy a' lissaboni hivatalos ujságban foglalt decretumából látható. A' királyi czim dom Miguel neve mellett (a' spanyol királyné minapi határozatában) nem más mint puszta czim, mellyet a' Miguellal diplomatai összeköttetésben volt spanyol kir. udvar most még nem mellőzhetett el; 's az ugyanott említett közbenjárásnak (don Pedro és testvére közt) nem lehet messzebb terjedő czélja, mint hogy a' megbuktatott 's elhagyott don Miguelnak szabad eltakarodás és némi kárpótlás eszközöltessék ki. —

A' birminghami journal több mesterlegénynek törvényszék előtti kihallgattatását közli, kik t. i. arról vádoltattak, hogy más mesterlegényeket 's munkásokat az eddigi bér melletti munkától el akartak rettenteni. A' törvényszék mindnyájokat arra ítélte, hogy ezentuli viseletök kezességeül három hónapig mindenike 50 font sterlinget (500 pengő forintot) fizessen le.

FRANCZIAORSZÁG.

Laffitte adóssági pöre ujjalag előfordult a' törvényszékeknél 's a' szép Laffitte-ház csakugyan el fog adatni. A' Constitutionnel ezen áruba bocsátás alkalmával következőleg elmélkedik: A' Laffitte-ház eladatását tudató jelentés nevezetes és megérdemli, hogy mint történelmi oklevel fentartassék. Az mondatik benne, hogy a' nagy hotel előbb lerontatni, azután a' házhely tizenkét részecskére osztatni, minden illyes részecské külön eladatni 's végre a' lerombolt ház épületszerei fognak elkótyáltatni. Ha a' júliusi napokban (1830) más győzött volna nem a' nép, ezen más bizonyosan nem mert

volna most illyes ordonnance-ot bocsátani ki. A' Laffitte-ház lerontatik; épületszerei eladatnak; házhelye v. telke tizenkét részecskében eldobolítatik.“ 'S még is egy illyes ordonnance valamennyire megfogható, kimagyarázható lett volna; de a' história alig, csak alig fogja kifejtetni: mikép történhetett ezen dulas három évvel a' revolutio győzödelme után. Valami rejtély látszik ama' hirdetés szavaiban lappangani, melly hideg és fagyasztó, mint a' sors visszahúzzhatlan ítélete. És még is mi egyszerűbb vagy mindennapibb ennél? egy adós, kit engesztelhetlen hitelezője üldöz, eladja házát, hogy az erőszakos executiót elhárítsa, 's mint-hogy a' ház, egy roppant vagyonnak maradványa, sokkal nagyobb, hogy sem az egészre egy vevő akadna, részekre kell azt osztani. Minden jegyző 's árverési biztos azt fogja mondani, hogy ez igen gyakor és szokott művelet. Ugy van, de ezen adós itt egy polgár, ki vagyónát a' revolutio javának 's szolgálatjában áldozta fel; de a' hitelező itt olly nyilvános intézet (a' francia bank), melly a' maga virágzatát sőt létét is amaz adós igyekezetének, hitelének 's haszonvágytalanságának köszöni; és ezen ház 15 évig a' revolutio száműzöttinek menekhelye, három nap alatt pedig a' revolutionnak fő hadiszállása volt. Mikép lehetett e' dicső emléknek, még annak életében, ki azt építette 's híressé tette, mikép három évvel a' revolutio után, melly falai között született, lerontatnia? — —

A' Tribune legelső vasárnapi számja, mellyet, mint irtuk, mellékletül a' mult hón. 17dikén bocsátott ki, mingyárt a' sajtóból kikelte után lefoglaltatott 's a' netalán kibúttaknak utczákon árultatása megtiltatott.

A' kormány igyekezetei a' falusi 's általában a' népiskolák emelésiben — mond egyik ujság — köz buzgalmat ébresztének a' tartományokban 's nincs kétség, hogy ez ügyet az ujdön választott megyei v. tartományi tisztviselők (departamenti tanácsok, mint a' francziák nevezik) is hatalmasan fogják előmozdítani. A' nyilvános oktatási tanács, mint egyik része a' hasonló című ministeriumnak, most négy iskolai könyvet készítet, mellyek a' kezdő vagy elemi oktatásban országszerte alapul fognak vétetni, 's e'

munka, t. i. ama' négy iskolai könyv készítése, részint magának e' tanácsnak tagjaira, részint már, de legjelesebb tudósokra van bízva. A' megyékben számtalan egyesület (associatio) támad iskolák állítására, 's a' már eddig begyült önkényes adakozások igen tetemesek. Igaz, hogy ennek nagy hájával is van az ország 's némelly helyeken az akadály olly sok és különféle, hogy még sok esztendő múlik el, míg azt lehet Franciaországról mondani, hogy benne mindenkinek alkalma van a' nevelésnek legalább elemeiben részesülni. A' németek, kiknél az iskolák századok óta első gondjait tevék a' kormányoknak 's kiknél papság és közönség kézfogva törekszik azoknak virágoztatásin, alig képzelhetik, mennyire el van hagyatva a' népnevelés Franciaországban. Párison 's a' hajdan német tartományokon kívül a' legszükségesebb sincs megtéve. Egy példa, melly épen nem a' legroszabbak közé tartozik, eléggé ki fogja az itteni népiskolák általános állapotját tüntetni. Bizonyos Paris ur 1831ben saint-maixne-i (Eure-et-Loire megye) bíróvá választatván, hivatalához képest meg akará nézni a' helybeli iskolát, 's azt egy felette szűk sajt-raktárban (magazin) találta, mellynek büze csaknem kiállhatatlan volt. A' falunak 45 serdüelő 's iskolába való gyermeke közül csak 7 járta az iskolát, 's ezek is nem hogy hasonló könyvből tanultak volna, hanem a' szülék választása vagy történet szerint kinek egy román, kinek egy kalendárium volt kezében 's várt míg az olvasás sora rá jött, a' nélkül, hogy ebben előzőjét követhetné. Csak több esztendő múlva tanult meg a' gyermek olvasni, 's ekkor az irástanulás kezdődött, mellyért többet kelle fizetni, 's végre a' számvetés, mellyért még nagyobb tanításhér járt. Így történt, hogy a' tanulók nagyobb részint kinöttek az iskolából, mielőtt olvasni tudnának, 's hogy a' községi választók felénél több nevét sem tudta jól írni. Ezt látván az uj maire (Paris ur), aláírás és megyei segedelmezés által eszközlötte azt, hogy egy 80 nevendékre való iskola építetett, 's így egy jobb rendszernek talpköve vettett. Számtalan községben a' világi és egyházi előjáróság vitában van az iskolai rendszer felett, máshol nem ügyel föl a' bíró,

igen sok helyütt a' szülék nem akarják iskolába küldeni gyermekeiket, csak igen kevés helyen van alkalmas iskolamester, 's 14,000 községben épen semmi iskola sincs. Mind ezen akadályt egyedül a' kormány háríthatja el; csak ez szoríthatja a' birót szorgalmas felügyelésre, bírhatja a' püspököket segéd-kéz nyújtásra, vagy legalább arra, hogy a' papság ellenkezését megtörjék. De az, a' mit e' tárgyban összeleg tenni kell, olly tömördek, a' tudatlan szülék makacskodása 's gondtalansága olly nagy, a' politikai pártoskodás sok községben olly dühöngő, hogy a' kormánynak csak szakadatlan, fáradhatlan buzgalmától 's a' gyarapodó műveltség lassu hatásától lehet általános közremunkálást reményleni. Szerencsére a' jelen francia kormány igen igen elevenen érzi az országnak ebbeli szükségét, 's a' kamarák mindent készek megajánlani, mi a' cél elérésére szolgálhat; de legszükségesebb erre a' tartós béke, mellyen kül semmi maradandó sem alakul 's gyökerezik-meg.

SPANYOLORSZÁG.

A' bordeauxi Indicateur következőt közöl Bayonneból nov. 19ikéről: General Castanjon sok kérelem után végre elszánta magát, hogy (San-Sebastianból) Hernani felé egy kicsapást tesz. Mintegy 450 ember indult ki tehát tegnapelőtt a' városból a' bajnok El-Pastor vezérlete alatt, 's megtámadván a' lázadókat Hernaninál, őket harmadfél órai csata után megverte 's Tolosa felé visszanyomta. El-Pastor 18 fogollyal tért San-Sebastianba vissza. Mondják, hogy ezen ütközetben bizonyos Iturriaga, a' carlosistáknak Guipuzcoában alvezérok, is elesett. Midőn ez ütközet történt, az Irun-t elfoglalva tartott támadó csapat innen befelé vonult, vagy hogy a' Hernaniaknak segédelmére siessen, vagy hogy Tolosát 's utóbb Vittoriát segítsen védeni. — (Ezen ütközet az, mellyet mint a' National megjegyzi, a' párisi ministeri lapok, 's utánok mi is, ugy terjesztettek elő, mintha a' carlosisták támadták volna meg San-Sebastiant, nem pedig El-Pastor csapott volna ki; egyébiránt a' harc kimenetele egy és ezen kedvezőbb esetben sem olly igen fontos). Eraso ezredes tegnapelőtt érkezett hozzánk tizenharmad magával. A' kormány telegraphi hiradá-

sa szerint és spanyol követ gróf Colombi megegyeztetével az innen San-Sebastianba küldendő eleség minden vámtól szabadon fog az ottani kikötőbe vitethetni 's eladathatni. Santanderből e' h. 15kéről jött levél szerint oda más napra egy kir. ezred várattott Ferrolból. Mind itt (Santanderben), mind egész Ó-Castiliában general Quesada parancsára a' constitutionalisok fegyvert kaptak. Valóban ideje is volt. — A' támadók Bilbao városától ujlag egy millió franc-nyi erőtetett kölcsönt csikartak ki. Tegnap innen (Bayonneból) két nyolczfontos álgyu vitetett Behobie-be; a' carlisták a' mi kereskedőinknél igen tetemes hadi készületeket rendeltek meg 's mindent készpénzzel fizetnek. — Bilbaoban egy carlista ujság jelenik meg következő czimmel: „Restaurador, madriti hirlap, kiadva Bilbaoban, V. Károly uralkodásának első évében? E' hirlapnak első száma a' biscayai nép hivségéről 's bajnokságáról közöl egy magasztaló cikkelyt 's körülményes leírását a' tolosai csatának, mellyben gen. Castanjon a' támadók által megveretett, 's mint tudjuk San-Sebastianba nyomtatott vissza. Így nyúl szorultságában a' carlismus v. absolutismus is a' nyilván segedelméhez, mellynek, ha egyszer hatalomra jutott, igen megfogható de egyszersmind igen rút okokból esküdt ellensége.

SCHWEIZ.

A' főhely (Zürich) nov. 6ikán egy ujjab körlevelet bocsátott a' cantonokhoz, melly a' szövetségactának (schweizi alaptörvények) uj vizsgálat alá vételét tárgyazza. A' főhely ajánlja minden cantonnak e' tárgyat; mig, ugy mond, köröskörül minden fejledez, nagyobb és nagyobb tökéletesülésre ügyekszik, azalatt Schweiz sem elégedhetik meg elavult 's már csak ezért is sokakban rossz intézkedésekkel. A' revisio munkájára a' főhely következő módokat 's helyeket javasol mint legalkalmasbakat: 1) szövetséggyűlési (országgyűlési) vitatásokat instructiók után. 2) szabad vitatkozást 's fejtegetéseket egy önkényleg összeállandó conferentiában, mellyben azonban mindenik canton egyenlő szavazattal birjon 's a' szövetséggyűlés hozzá járulása fentartassék. 3) egy szövetségi alkotó tanács-választást fő v.

is népszám szerint, fentartván mindenben, hogy az ez által kidolgozandó alkotmányjavaslat a' schweizi népnek, főszámtöbbség által leendő el- vagy el nem fogadtatás végett, elejébe terjesztessék. 4) végre a' jelen szövetségacta csupán egyes részeinek új vizsgálat alá vételét a' szövetséggyűlésben. — A' főhely legelőbb is ezek iránt várja a' külön cantonok véleményit 's határozatit, hogy további lépéseit azok szerint intézze.

PORTUGÁLIA.

A' Times következő privát levelet közöl Lissabonból nov. 9ikéről, melly az alcaceri veszteségről tudósít: Itt küldöm a' hivatalos irományokat — Bert kapitány levelét Napierhez Setubalból nov. 3ikáról 's ismét Napier levelét a' tengerügyministerhez Setubalból nov. 4ikéről — mellyek teljesen fel fogják az urat az alcaceri ütközetéről világosítani. Az admirálnak hirtelen megérkezte 's a' vele jött erősödés csakhamar helyre ütött mindent, 's az ellenség semmi hasznát sem vette győzödelmének, hanem hogy Alcacer birtokába jutott, honnan kétségkívül 's rövid időn ujlag vissza fog üzeni. Ha Lemos (a' migueli parancsnok) vitézbb volt 's egyenest Setubalnak mert volna rohanni, e' várost könnyen bevette 's talán az admiralt (Napiert) is elfoghatta volna; — de ő neki ehez vagy esze nem volt elég, vagy szive nem, 's a' jó alkalmat elszalasztotta. Naponkint érkeznek futamodók az Alcacernél szélyt vert (lissaboni) önkényes seregből, kik t. i. száraz felől a' Tajo két partján közel a' fővároshoz fekvő falukba menekedtek. Az admiralt elment Sines-be, 's az ottani mintegy 200 főből álló őrizetet hajójára vevén Setubalba vitte, egyszerűs mind tudokra adá a' Sinesieknek, hogy a' ki innen elköltözni akar 's a' hajóra és csolnakokra felfér, szinte vele mehet. Közel 800 lélek, férj, asszony, gyermek, rakodott azonnal minden butorostól 's pogyászostól a' hajókra 's egy része Setubalba, másika Lissabonba költözött. Fájdalom! bebizonyult, hogy a' lissaboni önkénytesek az oportobeliekkel nem mérkőzhetnek; azonban a' különség oka talán abban fekszik, hogy az utóbbiakat próbált sorhadi tisztnek, kikben a' legénység a' harcban bizhatik, a' lissaboniakat pedig többnyire gazdag kalmá-

rok vezérlik, kiknek otthon feleségük, gyermekük, 's kik csupán vagyoniuk érzetében ohajtották még a' tiszti kardkötő diszét, noha különben nem igen nagy lehetett benők a' harcvágy 's vitézség. Az Admiral ma estve elhagyja Setubalt Superb gőzhajóval, melly majd Faroba és Lagosba fog menni, hogy az ottani őrizeteknek eleséget vigyen. E' hónap 7ikén érkezett kikötőnkbe Buccleuch hajó 's 117 ujonczot hozott Angliából. A' regens császárnak két újabb decretuma áll ismét a' Chronicában, mellyek által két klastrom eltöröltetik, vagyoniuk a' nemzetének nyilatkozatva elkoboztatik, 's a' belölök kiűzött apácák napjában 12 vintem (krajczár), a' férjbarátok pedig 24 vintemre szorítottatnak. Mi végeztetett a' Santarem alatt együtt álló had további munkálatiról, még nem tudjuk. — Mondják, hogy a' Guadianában (folyam) most egy angol hajó áll, melly a' miguelita guerillának lőszereket árul. A' kormány megengedte, hogy portoi borok a' Douroból Angliába 4 hónapiglan a' kir. borkereskedő társaság biletjei nélkül 's csupán pipejétől (lajtjától) 18 milreis toldalék-vám fizetés mellett bévitethessenek. E' rendszabás a' kereskedőknek igen kedvökre van.

Bert kapitánynak érdeklett tudósítása adm. Napierhez ekép következik: Setubal, nov. 3. Mylord! Szerencsém van Kegyedet tudósítanom, hogy az ellenség e' hón. 2ikán Alcacer melletti állásunkat három hadlábban (colonne), melly mindössze 1500 emberből, lovas- és gyalogokból állott, gener. Lemos vezérlete alatt megtámadta. Az én parancsom alatti angol 's portugáli tengerhadi katonaság legelőll állott 's az ellenséget vitézül fentartá mind addig, míg három zászlóalj elleni lovasság rohanta meg, midőn is mi négyszögökre oszolván, a' nevezett lovasságot kétszer 's nagy veszteséggel vertük vissza. Erre mi egy előnyomuló gyalog hadlázat akartunk megtámadni, de a' hátunk megett álló lissaboni önkénytesek 's a' 9 számú portugáli gyalogezred, látván az elszántságot, mellyel az ellenség felénk nyomul, egyszerre megfutamodtak, a' nélkül hogy csak egy lövést is tennének 's engedmet tengerhadi katonáimmal együtt cserben hagytak. Elnyomatva így a' nagyobb erő ál-

tal, elkezdénk hátrálni, mindig foglalatosságot adva az ellenséget, 's a' portugáliak futását fedezve. Az ezredes, ki nagy zavartában tanácsért fordult hozzám, én arra akartam birni, hogy egy nekünk jobbra esett klastromnak tartsunk, holott magunkat igen erős állásba helyezhettük 's abban meg is maradhattunk volna; de az ezredes a' helyett hogy ezt tegye, a' folyam melletti moesároknak tartott, 's itt egy leirhatlan jelenet adta elő magát. Az egész tájék elvala borítva csákókkal, kardokkal, iszákokkal, mellyeket a' futamó önkénytesek magokról ledobtak, de a' nyomban sarkaló ellenlovasság elérte őket 's ön fegyvereik között szélytiben szabdalgatta. — Én együtt tartám emberimet 's csak háromnak veszteségével szerencsésen eljutottam a' Tajoig, de itt nagy szorultság ért benünket, mivel az ellenség előre minden csolnakot eltakaríta, mitis látván, kénytelenek valánk fegyvert és ruhát levetni 's a' partot bíró ellenség kemény tüzelése alatt általúszni. — Fájdalommal jelentem, hogy veszteségem nagy lett, mivel sok tiszt és közlegény jobbra alá ment a' parton, hogy ott talán szárazon áltjuthasson, azonban mindnyájan fogságba estek. Két tisztet vesztettem el, kiknek egyike fogságba esett, másika vízbe fúlt, 's ezeken kívül négy tartalék tisztet és 30 közembert, részint foglyokban részint elestekben. Egyébiránt mind tiszteim mind köz emberim vitézségöket eléggé nem dicsérhetem. Ezredesünk (az említett portugáli soredé t. i.) fejét egészen elvesztette 's önkényt fogollyá lett; igen sokan az önkénytesek közül, midőn magokat ellenségtől körülvéttelve látták, éljen don Miguelt kiáltottak 's az ellenséghez általmentek. — Nekik holtakban, sérültekben és foglyokban legalább is 800 embert kellett veszteniök. Az én csapatomnak maradványa most a' dona Maria ormán van, holott Excádnak parancsait várom. Aláírva: Bert.

A' gabona pesti piaczi ára dec. 6ikán 1833:									Pénzkelet:		
doss. m. val. gar.	legjobb	közép	csékély	pozs. m. val. gar.	legjobb	közép	csékély		Bécs dec. 5ikán középár pengő pénzben		
Tisztabuza	126 $\frac{2}{3}$	106 $\frac{2}{3}$	103 $\frac{1}{3}$	Zab	42	41 $\frac{1}{3}$	40	Status 5 pC. kötel.	94 $\frac{1}{2}$	Bécs 2 $\frac{1}{2}$ pC. bankók.	54 $\frac{1}{2}$
Kétszeres	93 $\frac{1}{3}$	86 $\frac{2}{3}$	80	Köles	—	—	—	— 4 pC.	83 $\frac{1}{2}$	Kam. 2 $\frac{1}{2}$ pC. kötel.	—
Rozs	53 $\frac{1}{3}$	50 $\frac{2}{3}$	48 $\frac{2}{3}$	Köleskása	—	—	—	— 1820ki kölcs.	—	Bankrészvénny	120 $\frac{1}{2}$
Árpa	50	48 $\frac{2}{3}$	46 $\frac{2}{3}$	Kukoricza	50 $\frac{2}{3}$	48	46 $\frac{2}{3}$	— 1821ki —	132 $\frac{3}{10}$	Cs. arany pCt. agio	—

Szerkezteti Helmezy. Nyomatja Landerer.

ELEGYHIREK.

Az aegyptusi Moniteur szerint Zya Jusuf kairoi tanácsstag berberi utjában Ocher nevű új fanemre talált, mellynek külseje igen hasonlít a' narancsfához 's héjából kenderhez hasonló fonalat 's kötelet, szenéből pedig a' benszülöttek előadása szerint a' legjobb puskaport készíthetni. Az erről értesített kairoi tanács próbatehetés miatt héjaszul meghozatá ez új fanemet. — Assuan pusztában nem rég timsóra is találtak, ezt már Aime francia chemista is készített Oasis-eouah nevű lybiai városban. — Ukrajnyában az idej mostoha gabona-termés következtése máris, holott még a' tél sem vév kezdetét, olly sanyarun mutatkoznak, hogy nagyobb része a' lakosságnak gyökerekkel táplálkozik, sokan éhség miatt halnak el, a' többiek pedig, kiknek még valami kis módjuk van, a' segedelemkép érkező gabonát tiszzeresre magasult áron kénytelenek fizetni. —

Ujabb Telegraphi hir Bayonneból (Bordeauxba, innen kurir által Párisba) nov. 21ikéről: Azt mondják, hogy a' királyné seregei 19ike estvejjén Vittoriába bementek. — E' hirt a' bordeauxi Indicateur nov. 22ikén így adja: Ma reggel rendkívüli levelezőnk által tudósítottunk, hogy a' carlosisták Vittoriánál hátra nyomattak, 's a' királyné seregei e' városba 19ike estvejjén bementek. — A' párisi National ama' telegraphi tudósításra megjegyzi, hogy a' telegraphok eddig csak bizonyos tetteket szoktak röviden közleni 's ezt is kell rendelkezésük szerint közleniök, nem pedig mindenmende-mondát 's azt-mondják-ot. Mások meg azt mondják, hogy Beloradonál se halott, se fogoly, se ütközet nem volt, hanem Merino önkényleg vonult Alava felé vissza, 's hogy a' carlosisták Biscayába akarják Sarsfieldet csalni, hogy őt itt egész erejükkel sujthassák, míg majd hátában egész Ó-Castilia fel fogna támadni. — —

4iker
RRin
tatál
tárg
sen
kére
ve
a' g
uris
föld
köte
neve
mill
ge
birá
a' t
ság
okl
vén
birt
ná
gye
tet
tes
kos
son
em
ne
elő
ké
e'
so

th
sz
ill
Ug
to